

VENÖZ ERİŞİM TEMEL İLKELERİ

Fatih Boyvat

Başkent Üniversitesi Radyoloji Anabilim Dalı, Ankara

Venöz erişimde, santral venöz kateterlerin kullanılmaya başlaması, bu alandaki en önemli gelişmelerdendir. Bu tip kateterler, kompleks problemi olan hastalar için kullanılmakta iken, günümüzde yaygın kullanım alanı bulmaktadır.

İlk santral venöz kateter takılması, Dr. Wermer Forssmann'ın 1929 yılında kendi antekübital veninden taktığı bir metal kanülden, 4 F kateteri kalbine kadar ilerletmesi ile başlamıştır. Broviac ve arkadaşlarının, 1973 yılında ilk silastik kateteri kullanımı ile bu alanda yeni gelişmeler başlamış, 1979 yılında Hickman ve arkadaşlarının bu kateteri modifiye etmesi ve iç çapını 0.1 mm arttırmasıyla kullanımı daha yaygınlaşmıştır. Bu katetere özgü olarak, dakron kaf içermesi ve tünel açılarak kullanımı, diğer uzun süreli vasküler erişim kateterleri içinde model olmuştur. 1982 yılında Niederhuber tarafından venöz veya arteriyel olarak kullanılabilen ve tamamen cilt altına yerleştirilebilen kateter sistemleri tanımlanmış ve bu kateter sistemleri subkutan port için model oluşturmuştur.

Venöz erişimde nelere dikkat etmeli

1- Uygun hasta seçimi

- Yatan hasta (servis, yoğun bakım)
- Poliklinik hastası
- Kısa veya uzun kateter kullanımı
- Kullanım amacı (Aferez, diyaliz, TPN, kemoterapi, IV yol)

2- Uygun kateter seçimi

3- Kateterin yerleştirilmesi

4- Komplikasyonlar

5- Kullanılan kateterlerin bakımı

Santral venöz yolun avantajlarını, hızlı damar yolu, kolay kullanım, yüksek akım ve hastane dışında takip olanağı olarak sınıflayabiliriz. Dezavantajları ise, işleme veya katetere bağlı komplikasyonlar, ağrı, maliyet olarak sayabiliriz.

Tablo 1. Vasküler erişim yollarının ve kateterlerin karşılaştırılması.

Metod	Kullanım süresi	Avantaj	Dezavantaj
Periferal IV erişim	Kısa	Takılması kolay Ucuz Komplikasyon az	Hızlı oklüzyon Lokal doku hasarı Kullanım limitasyonu
Periferden yerleştirilen santral kateter (PICC)	Kısa-orta dönem	Takılması kolay Kullanım çeşitliliği Güvenilir ve ucuz	Oklüzyon Ven trombozu
Tünelsiz santral kateter	Kısa	Ucuz Kullanım çeşitliliği	Enfeksiyon
Tüneli santral kateter	Uzun	Enfeksiyon oranı az Kullanım çeşitliliği	Fiyat
İmplant edilen portlar	Uzun	Enfeksiyon oranı çok az Kozmetik	Fiyat Yerleştirme
İntraosseöz	Acil durumda	Hızlı ve kolay yerleşim Komplikasyon az	Kısa dönem Osteomyelit riski
Venöz cut-down	Acil durum	Venin direkt görülmesi	Enfeksiyon, stabilite yok Cerrahi insizyon gerekir

Periferal IV damar yolu: Pratikte en fazla kullanılan vasküler erişim yoludur. 1 haftaya kadar kullanılabilir ve tek seferlik kullanım için idealdir. Yüksek osmolariteye sahip sıvılar, parenteral nütrisyon ve bazı antibiyotik türleri damar yolunda problem yaratabilir.

Periferden yerleştirilen santral kateter (PICC): Kullanım süresi olarak 5 günden fazla ve 6 aydan daha kısa süre kullanım için uygundur. Tek veya çift lümenli olabilir, kateterler 3-7 Fr arasında değişmektedir.

Tünelsiz santral venöz kateter: Kısa veya orta dönem kullanım için uygundur. Kullanım süresi 1 hafta-3 hafta arasında önerilmekte ise, 6 haftaya kadar uzayabilir. Lümen sayısının artmasıyla enfeksiyon oranında artar.

Tünelli santral venöz kateter: Damar yolu 3 haftadan fazla gerekiyorsa tünelli kateterler tercih edilmelidir. Tünelli kateterlerin diğerlerinden farkı venöz giriş düzeyinden sonra kateterin bir kısmının subkütan doku içerisinde kalmasıdır. Bu tünel mekanik stabiliteyi sağladığı gibi, enfeksiyona karşıda bir bariyer oluşturur.

Subkütan port: Subkutan doku altına yerleştirilen bir rezervuar vasıtasıyla ciltten port haznesine özel iğnelerle girilerek venöz erişim sağlanır. En sık kemoterapi için kullanılır. Enfeksiyon oranları diğer venöz erişim yollarına göre oldukça düşüktür.

Santral venöz erişim yolu sıklıkla, internal jugüler, subklavian, femoral veya kol venlerinden gerçekleştirilir. Vasküler erişim yollarının avantajları ve dezavantajları Tablo 2. de özetlenmiştir.

Tablo 2. Santral venöz erişimde kullanılabilen vasküler yolların avantaj ve dezavantajları.

	<i>Avantaj</i>	<i>Dezavantaj</i>
Kol Venleri	Hasta konforu Az komplikasyon Uygulaması kolay	Yavaş akım Pozisyon problemi Sık Tromboz
İnternal Jugüler Ven	Direkt erişim Tromboz az, hızlı akım Pnömotoraks az	Hasta konforu az Enfeksiyon riski + Tünel açma daha zor
Subklavian Ven	Hasta konforu	Takılması daha zor Pnömotoraks sık, tromboz sık, hemotoraks Pinch off sendromu, sinir hasarı
Femoral Ven	Uygulaması kolay Hızlı akım	Hasta konforu az, enfeksiyon ve tromboz riski fazla, obez hastada işlem zor

Venöz erişimde kateter takılması sırasında radyolojik görüntülemenin kullanılması işlemin en önemli kısımlarından biridir.

Komplike olmayan hastada görüntülemenin kullanılması işlemin daha rahat ve kolay yapılmasını sağlarken; komplike bir hastada venöz erişimi her koşulda mümkün kılar. Ultrason klavuzluğu, günümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır. Komplike olgularda floroskopi eşliğinde kontrast madde kullanılarak damar yolunun görüntülenmesi mümkündür.

Vasküler erişim sırasında oluşabilecek komplikasyonları akut ve kronik olarak ayırırız;

Akut komplikasyonlar

- 1- Venöz spazm
- 2- Arteriyal giriş
- 3- Pnömotoraks
- 4- Hava embolisi
- 5- Malpozisyon
- 6- Kardiyak aritmi

Kronik komplikasyonlar

- 1- Enfeksiyon
- 2- Kateter disfonksiyonu
- 3- Santral ven stenozu veya trombozu

Kullanılan kateterlerin bakımı ve özellikle enfeksiyonun engellenmesi önemlidir. Bu nedenle kateteri kullanan personelin eğitime dikkat edilmesi gereklidir. Kateterleri kullanmadan önce ellerin yıkanması, ve kateterler kullanılırken aseptik tekniğe dikkat etmek önemlidir. Kateter takılmadan önce cilt temizliği için klorhexidine solüsyonunun kullanımı enfeksiyon oranını düşürmek için gereklidir.